De relatie tussen
‘Zes denkende hoofddeksels’
van Edward de Bono
en
‘Metaprofielanalyse Mind Sonar’

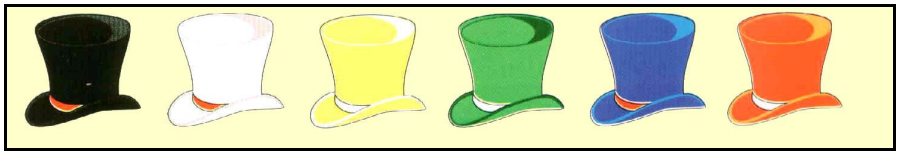

“Humor is by far the most significant activity of the human brain.”
(Edward De Bono)

Certificatieopdracht Metaprofielanalyse

door Dirk Smit

Drunen, 26 augustus 2008

D.J.H. Smit
Prinses Beatrixstraat 26
5151 GT Drunen
dirksmit@dirksmit.nl

Inleiding

Edward De Bono is één van de goeroes op het gebied van creativiteit, nieuwe ideeën ontwikkeling en denktechnieken. De Bono introduceerde het zogenaamde lateraal denken. Deze term is trendgevoelig en daardoor ook wel eens populair vertaald als “out of the box-denken” of “brainstormen”. Het is eigenlijk niets minder dan op een niet-traditionele manier denken en het op een andere manier ordenen van de bestaande ideeën en informatie waardoor nieuwe innovatieve ideeën/inzichten of informatie de kans krijgen te ontstaan. De Bono noemt het zelf: “denken met een omweg door problemen op te lossen met onorthodoxe of schijnbaar onlogische methoden”. Eén van zijn bekendste methodes van De Bono is het werken met zogenaamde ‘denkhoeden’. Met die zes denkhoeden worden zes verschillende manieren van denken bedoeld. De essentie van lateraal denken is het ontwikkelen van nieuwe ideeën. Een voorbeeld van lateraal denken en het loslaten van orthodoxe denkwijze: "Bedenk eens hoe de wereld er uit ziet als koeien konden autorijden". De meeste mensen denken gelijk "Koeien kunnen niet autorijden", met als gevolg dat ze ook niet fantaseren wat de gevolgen zouden zijn als koeien dit wel konden. Iemand die dat wel doet kan tot inzichten komen die niets met autorijdende koeien te maken hebben, maar wel heel nuttig kunnen zijn op een ander gebied.

De gedachte achter “De Zes Denkende Hoofddeksels’ is dat je denkvermogen het hoogste goed is waarover je beschikt. Meestal hebben we ons zelf een denkpatroon aangeleerd waardoor slechts een gedeelte van dat denkvermogen eenzijdig wordt benut. In NLP-termen kun hierbij denken aan kernpatronen of mogelijk belemmerende overtuigingen. Ieder mens beschikt volgens De Bono over tenminste 6 verschillende denkwijzen: objectief, subjectief, positief, negatief, creatief en analytisch. De Bono heeft deze denkwijzen visueel en tastbaar gemaakt in de vorm van “De Zes Denkende Hoofddeksels”.

Met behulp van deze ‘Denkhoeden’ word je gestimuleerd om vanuit meerdere invalshoeken naar een vraagstuk te kijken en krijg je een breder perspectief.
Uitgangspunt is dat elke denkstijl van waarde is voor het gehele proces om een vraagstuk op te lossen. Bij gebruik van deze methode krijgen alle zes de denkstijlen daarom aandacht.

Het doel van dit connectieonderzoek

Het doel van dit connectieonderzoek is om de geactiveerde metaprogramma’s (MPA Sonar) van “De Zes Denkende Hoofddeksels” in kaart te brengen en zo het verband tussen beide methodes zichtbaar te maken.

De Zes Denkende Hoofddeksels samengevat:

De gebruikte kleuren zijn metaforisch en houden verband met de functie van de denkhoed. Krijgen alle denkhoeden voldoende aandacht dan ontstaat een volledig fullcolour beeld (MPA teamprofiel).

- Wit is geen kleur; het is blanco en neutraal en daarmee de metafoor voor objectief denken.
- Rood is de kleur van de warmte, vuur en liefde en metafoor voor het subjectieve denken.
- Zwart is de kleur van de nacht, een sombere kleur en metafoor voor het negatieve denken.
- Geel is de kleur van de zon, vrolijk en metafoor voor het positieve denken.
- Groen is de kleur van het land waarin nieuwe gewassen groeien en metafoor voor het creatieve denken.
- Blauw is de kleur van de hemel, heeft zicht over het geheel en metafoor voor het analytische denken.

De witte hoed - Informatie

Het witte denken is het denken en spreken in termen van feiten en cijfers; louter beschrijvend, zoveel mogelijk interpretaties en eigen meningen vermijdend.

De rode hoed - Intuïtief

Het rode denken verloopt in termen van gevoelens. Het gaat om het gevoelsmatige denken, het uiten van emoties, het esthetisch gevoel, de smaak.

De zwarte hoed - Voorzichtig

Het zwarte denken dat betrekking heeft op alle negatieve aspecten van een zaak. Het is het denken als "de advocaat van de duivel": het actief speuren naar nadelen, negatieve effecten en mogelijke fouten.

De gele hoed - Constructief

Het gele denken dat staat voor positief en constructief denken, het zoeken naar positieve kansen (opportunities), het onderzoeken van de dingen op hun waarde en voordelen.

De groene hoed - Creatief

Het groene denken dat staat voor het bewust zoeken naar nieuwe ideeën, provocatie van de geëffende denkpaden om een creatieve doorbraak te stimuleren.

De blauwe hoed - Regisseren

Het blauwe denken staat voor afstandelijkheid en controle, de organisatie van het denkproces. Wie blauw denkt heeft aandacht voor het verloop van het denkproces zelf en sturing daarvan: het geven van samenvattingen, het trekken van conclusies.

MPA Mind Sonar is een methode waarmee denkstijlen gemeten kunnen wordt. Bij uitstek dus een manier om per denkhoed/denkstijl een röntgenfoto te maken. Met behulp van de geconstateerde metaprogramma's die nadrukkelijk aanwezig zijn bij de betreffende denkhoed wordt een metaprofiel gemaakt. Denkhoeden en metaprofielen zijn beide denkpatronen die herkenbaar zijn in hoe iemand waarneemt, denkt en voelt en die tot uitdrukking komen in verbaal en non-verbaal gedrag.

Hoe ben ik te werk gegaan?

Voor het bestuderen van de verschillende denkstijlen heb ik gebruik gemaakt van het boek "Zes denkende hoofddeksels" van Edward de Bono (ISBN 90-254-0177-5). Per hoofddeksel of denkhoed heb ik de belangrijkste kenmerken en het bijbehorende metaprogramma in kaart

gebracht. Daarmee worden uiteraard de overige metaprogramma's niet uitgesloten. Deze zijn ook aanwezig maar maken niet direct het significante verschil tussen de verschillende denkhoeden. Bij het maken van de metaprofielen ging het mij met name om de nadrukkelijke scores en niet om de hoogte van de score. Bovendien is het juist bij deze de "denkhoeden" toegestaan om de extreme kenmerken van een denkstijl te benadrukken wanneer de hoed past. Het uitdiepen van de scores kan in een later stadium eventueel worden uitgevoerd maar heeft in het kader van dit globale connectieonderzoek niet plaatsgevonden.
De metaprogramma's heb ik per denkstijl in een metaprofiel geplaatst. Om een volledig (full colour) beeld te geven van alle denkstijlen, heb ik een teamprofiel gemaakt.

Conclusie:
Het full colour beeld (teamprofiel) overziend valt op dat het metaprogramma 'mensen' niet scoort. Schijnbaar is het van het metaprogramma 'mensen' voor alle denkhoeden niet essentieel van levensbelang om de de denkstijl intact te houden. Zou elke denkstijl het metaprogramma 'mensen' toevoegen, dan is het heel goed mogelijk dat daardoor een dusdanige verschuiving van metaprogramma's plaats vindt waardoor de focus op de kenmerken verdwijnt, wat ten koste kan gaan van het leer- en creatieve proces.
De kracht van de "denkhoeden" zit tenslotte in het lateraal denken wat gericht is op het bundelen/versterken van de energie/krachten van de metaprogramma's die nadrukkelijk aanwezig zijn. Zie hiervoor de metaprofielen per denkhoed.
Je kunt echter ook zeggen dat het ontbreken van het metaprogramma 'mensen' logisch is Het totaal (een veelheid van de delen c.q. gedeelten) is namelijk 'de mens'. In NLP-termen kun je onderhandelen of communiceren met gedeelten/denkhoeden waardoor nieuwe inzichten kunnen worden geïntegreerd. Door de samenwerking van de gedeelten wordt een hogere positieve intentie benoemd.
Ieder mens heeft alle denkstijlen (denkhoeden) als gedeelte in zich heeft. Communiceren met deze gedeelten geeft nieuwe inzichten. De methode van 'de zes denkende hoofddeksels' fungeert op dezelfde manier om inzichten de kans te geven zich te ontwikkelen.

Wat kun je hier nu mee in het kader van MPA?
Tijdens een creatieve sessie of vergadering kun je gebruik maken van de methode van de "zes denkende hoofddeksels". Dit kun je doen door je volledig te verdiepen in de denkstijl van elke denkhoed als geheel en daarin te associëren. Aanvullende daarop kun je met behulp van MPA iemand direct helpen een denkhoed 'op te zetten' door gerichte activeringsvragen te stellen welke horen bij de metaprogramma's die van toepassing zijn op de betreffende denkhoed. Door gebruik te maken van metaprogramma's en activeringsvragen kun je de verschillende denkstijlen versterken en ankeren.
Een overzicht van activeringsvragen per denkhoed heb ik toegevoegd.
Het toepassen van denkhoeden in coachingstrajecten, vergaderingen en teambuilding levert nieuwe inzichten. Wanneer je geen kennis hebt van de methode met de zes denkende hoofddeksels kun je hetzelfde resultaat bereiken door het activeren van de betreffende metaprogramma's per denkhoed. Meestal is iemand vooral gericht op één (of twee) denkstijl(en). Met behulp van het activeren van de metaprogramma's die aanwezig zijn bij de betreffende denkhoed ,komen alle denkstijlen binnen iemands bereik en kun je dus makkelijker switchen tussen denkstijlen. Hierdoor kun je makkelijker vanuit meerdere invalshoeken een vraagstuk bekijken en is een breder perspectief binnen bereik.

De Witte Hoed	Maagdelijk wit denken	Metaprogramma's
	Feiten, cijfers en informatie	Informatie
	Analyseer	Re-actief
	Zoek beschikbare relevante informatie	Informatie, Structuur
	Kijk naar de feiten	Specifiek
	Louter beschrijvend, zoveel mogelijk interpretaties en eigen meningen vermijdend	Externe referentie, Controle buiten zelf, Heden, Samen
	Onbevooroordeeld luisteren	Auditief
	De feiten	Informatie

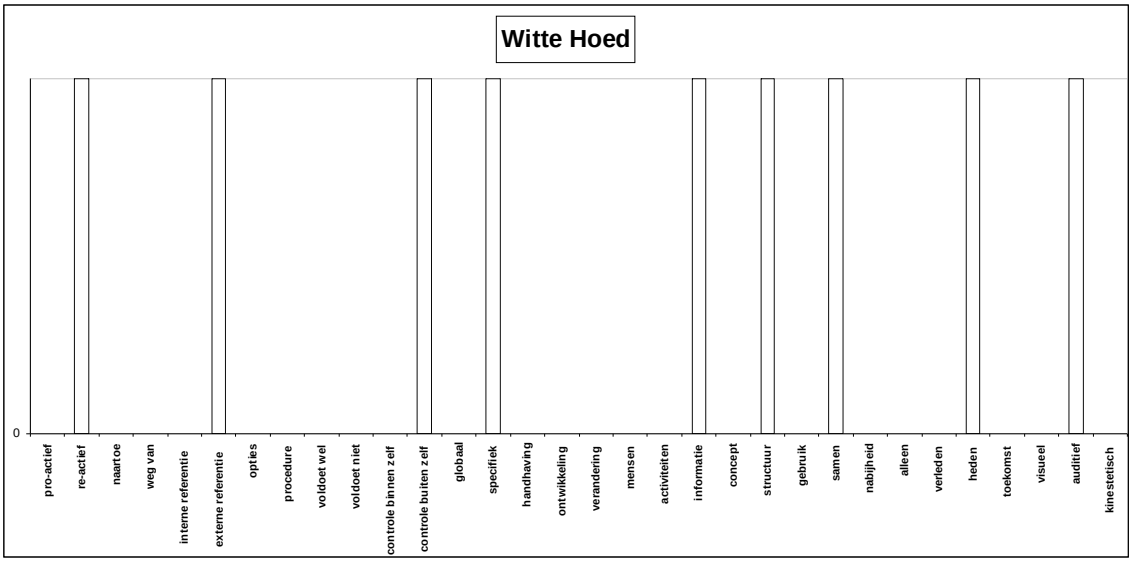

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Witte Hoed
Reactief	Wat zijn je overwegingen bij dit onderwerp? Hoe schat je de situatie in? Hoe denk je er over?
Externe referentie	Wat vinden anderen hiervan? Hoe zou jou dit kunnen beïnvloeden? Wie zijn hierin belangrijke spelers?
Controle buiten zelf	Welke externe factoren spelen hier? Hoe overkomt je dit?
Specifiek	Kun je dit specificeren? Kun je mij in detail aangeven wat jij er van vindt? Kun je mij een voorbeeld geven?
Informatie	Wat voor informatie haal je hier uit? Uit welke informatie leidt je dat af? Welke kennis is hier belangrijk?
Structuur	Wat zijn de elementen en hoe hangen die samen?
Samen	Hoe kunnen wij als team samenwerken?
Heden	Hoe speelt dit nu?
Auditief	Wat hoor je dan in gedachten? Wat voor geluiden klinken daar bij?

De Rode Hoed	Een 'rood' waas voor de ogen	Metaprogramma's
	Emoties en gevoelsoordelen, evenals vermoedens en ingevingen (intuïtie)	Kinestetisch
	(Onderbuik)-gevoel	Kinestetisch
	Intuïtie	Kinestetisch
	Reageer snel, denk niet te lang na	Pro-actief, Heden
	Gevoelsmatig denken, het uiten van emoties, esthetisch gevoel, de smaak	Kinestetisch
	Persoonlijke meningen	Interne referentie
	Persoonlijke beleving	Interne referentie
	Subjectief	Controle binnen zelf
	Hoe zit u hier?	Alleen

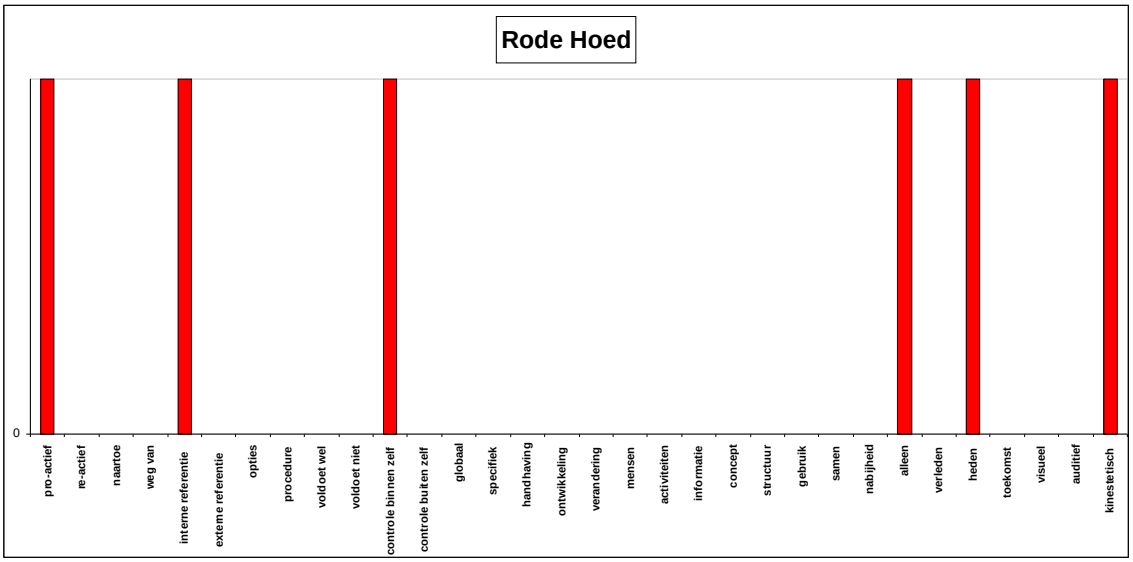

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Rode Hoed
Pro-actief	Welke actie onderneem je? Wat doe je nu? Welke stap zet je?
Interne referentie	Wat vind jij zelf? Wat is jouw mening hierover? Wat is jouw standaard?
Controle binnen zelf	Wat is jouw aandeel hierin? Hoe werk je hier aan mee?
Alleen	Hoe kun je ongestoord en alleen werken?
Heden	Hoe speelt dit nu?
Kinestetisch	Wat voel je? Wat voor gevoelens ervaar je daar bij?

De Zwarte Hoed	De advocaat van de duivel	Metaprogramma's
	Negatieve beoordeling; waarom iets niet zal functioneren	Voldoet niet
	Voorzichtig!	Re-actief, Handhaving
	Haal de denkfouten eruit	Voldoet niet, Verleden
	Wat zijn de risico's, de valkuilen?	Voldoet niet
	Moeilijkheden en problemen	Weg van
	Negatieve aspecten van een zaak, actief speuren naar nadelen, negatieve effecten en mogelijke fouten	Structuur, Specifiek, Informatie
	Negatieve kanten	Re-actief
	Wat zijn de zwakke kanten van de gekozen ideeën?	Controle buiten zelf, Interne referentie

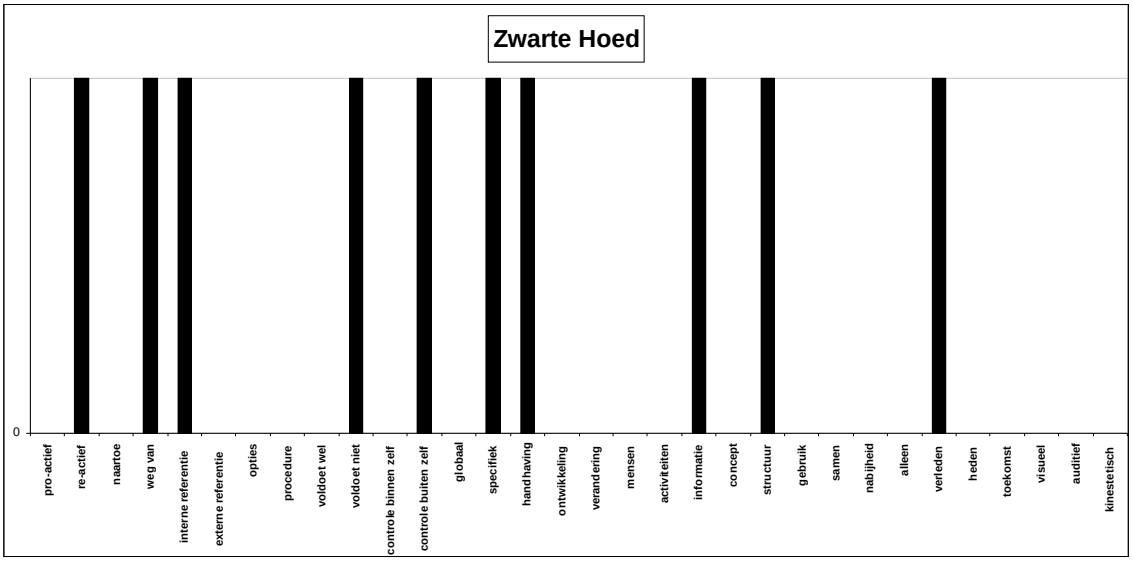

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Zwarte Hoed
Re-actief	Wat zijn je overwegingen bij dit onderwerp? Hoe schat je de situatie in? Hoe denk je er over?
Weg van	Wat wil je vermijden? Wat wil je voorkomen? Wat is het probleem?
Interne Referentie	Wat vind jij zelf? Wat is jouw mening hierover? Wat is jouw standaard?
Voldoet niet	Wat klopt er niet? Wat is hier (gaat hier) fout? Hoe wordt hier niet voldaan aan de criteria?
Controle buiten zelf	Welke externe factoren spelen hier? Hoe overkomt je dit?
Specifiek	Kun je dit specificeren? Kun je mij in detail aangeven wat jij er van vindt? Kun je mij een voorbeeld geven?
Handhaving	Wat wil je hier handhaven of stabiliseren? Wat moet hetzelfde blijven?
Informatie	Wat voor informatie haal je hier uit? Uit welke informatie leidt je dat af? Welke kennis is hier belangrijk
Structuur	Wat zijn de elementen en hoe hangen die samen?
Verleden	Hoe speelde dit vroeger?

De Gele Hoed	Zonneschijn, helderheid en optimisme	Metaprogramma's
	Positieve beoordeling, constructieve bijdrage, opsporen van kansen (opportunisme)	Toekomst
	Wees positief en constructief	Voldoet wel
	Schouders eronder	Pro-actief
	We gaan het doen	Samen, Activiteiten
	Focus op de voordelen	Naar toe
	Zoeken naar positieve kansen (opportunisme), het onderzoeken van de dingen op hun waarde en voordelen	Opties
	Concrete suggesties en voorstellen, heeft betrekking op het uitvoeringsaspect	Gebruik, Specifiek, Verandering
	Geel is de kleur van "in beweging" brengen	Pro-actief

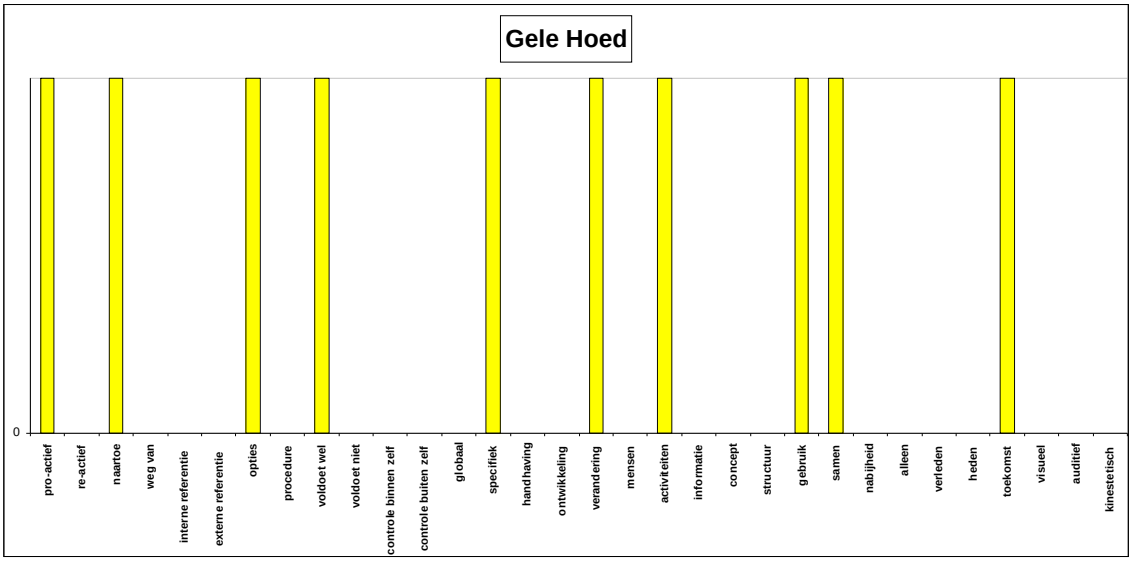

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Gele Hoed
Pro-actief	Welke actie onderneem je? Wat doe je nu? Welke stap zet je?
Naartoe	Wat wil je bereiken? Wat wil je realiseren? Wat is je doel?
Opties	Welke mogelijkheden en alternatieven zijn er? Wat vind je hierin belangrijk?
Voldoet wel	Wat klopt hierin? Wat is hier (gaat hier) goed? Hoe wordt hier voldaan aan de criteria?
Specifiek	Kun je dit specificeren? Kun je mij in detail aangeven wat jij er van vindt? Kun je mij een voorbeeld geven?
Verandering	Wat wil je veranderen? Wat moet er anders?
Activiteiten	Welke activiteiten onderneem je? Wat voor werk moet worden verricht?
Gebruik	Hoe gebruik je dit? Hoe pas je dit toe? Hoe los je dit op?
Samen	Hoe kunnen wij als team samenwerken?
Toekomst	Hoe zal dit spelen in de toekomst?

De Groene Hoed	Vruchtbaarheid	Metaprogramma's
	Creativiteit, zaden die ontkiemen en tot wasdom komen, beweging, provocatie	Opties, visueel
	Wees creatief	Opties
	Kijk naar de groei en beweging	Ontwikkeling, Pro-actief
	Nieuwe ideeën en oplossingen	Opties
	"Losjes" denken	Globaal, Concept
		Toekomst, Nabijheid
	Bewust zoeken naar nieuwe ideeën, provocatie van geëffende denkpaden om een creatieve doorbraak te stimuleren	Ontwikkeling, interne referentie
	Oplossingen voor het probleem	Naar toe

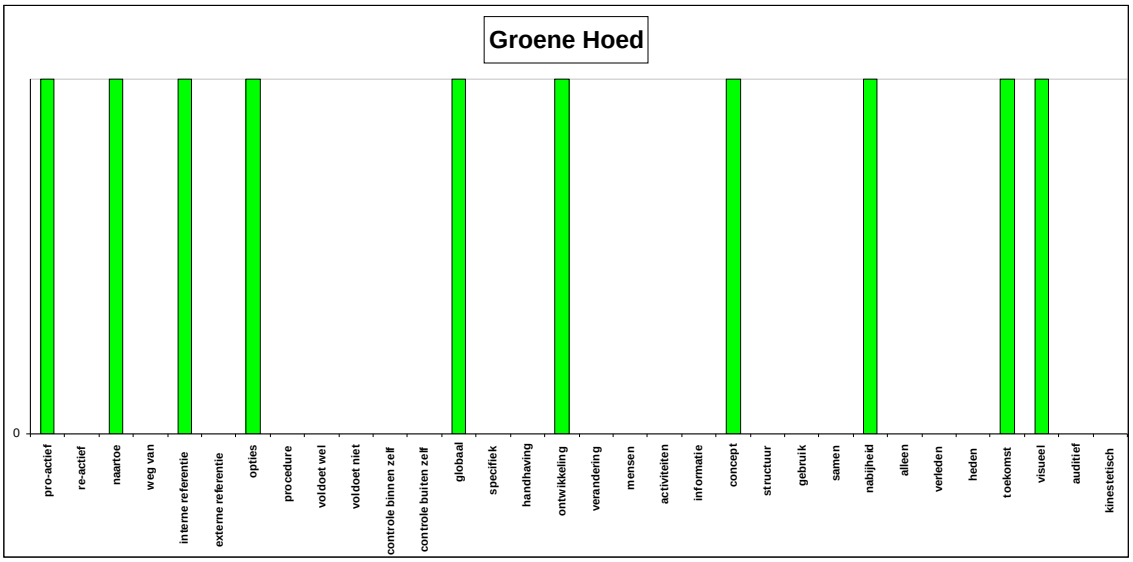

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Groene Hoed
Pro-actief	Welke actie onderneem je? Wat doe je nu? Welke stap zet je?
Naartoe	Wat wil je bereiken? Wat wil je realiseren? Wat is je doel?
Interne referentie	Wat vind jij zelf? Wat is jouw mening hierover? Wat is jouw standaard?
Opties	Welke mogelijkheden en alternatieven zijn er? Wat vind je hierin belangrijk?
Globaal	Vertel mij dit eens in grote lijnen? Waar is dit een voorbeeld van?
Ontwikkeling	Wat wil je ontwikkelen? Wat moet er verbeteren?
Concept	Wat is de essentie, het principe? Waar gaat het hier om?
Nabijheid	Hoe kun je zelfstandig en toch betrokken werken?
Toekomst	Hoe zal dit spelen in de toekomst?
Visueel	Wat zie je (in gedachte) gebeuren? Wat voor plaatje heb je daar bij?

De Blauwe Hoed	Afstandelijkheid en controle	Metaprogramma's
	De dirigent van het denken, denken over denken	Re-actief
	Controle	Interne referentie, Handhaving
	Organisatie: wat komt erbij kijken	Procedure
	Regisseren	Globaal
	Monitoren en reflecteren op groepsproces en individuele bijdragen	Nabijheid
	Planning	Visueel
	Aandacht voor het verloop van het denkproces zelf en sturing daarvan, geven van samenvatting en trekken van conclusies	Structuur, Heden
	Zicht op het geheel, beschouwen en van een afstand bekijken.	Globaal
	Structureren, prioriteiten stellen en afspraken maken	Procedure

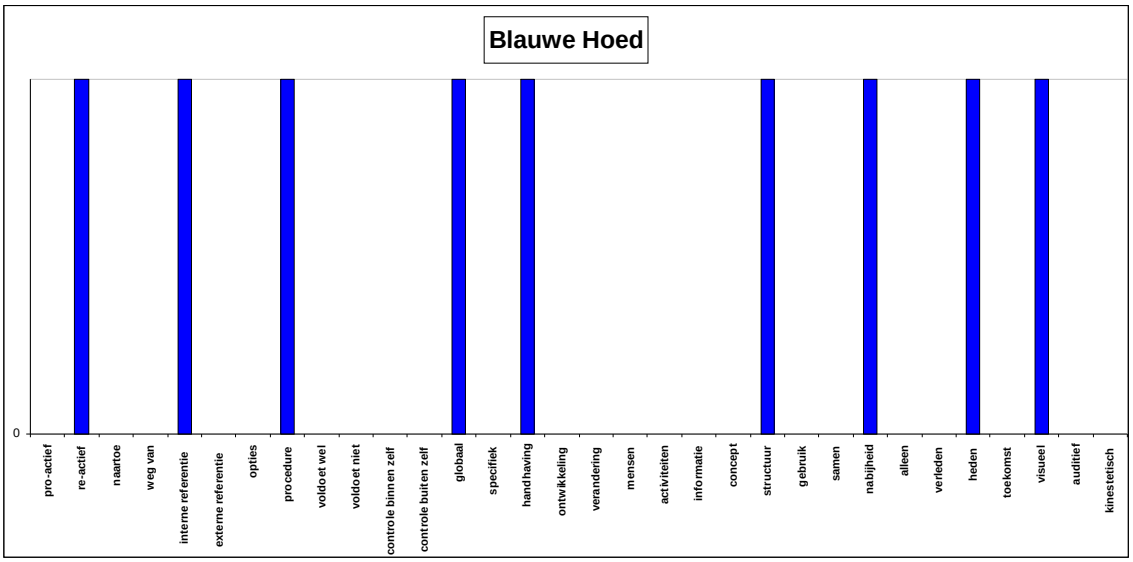

	Activeringsvragen metaprogramma t.b.v. De Blauwe Hoed
Reactief	Wat zijn je overwegingen bij dit onderwerp? Hoe schat je de situatie in? Hoe denk je er over?
Interne referentie	Wat vind jij zelf? Wat is jouw mening hierover? Wat is jouw standaard?
Procedure	Waar begin je mee? Welke stappen zet je achtereenvolgens? Kun je het verhaal van begin tot eind vertellen?
Globaal	Vertel mij dit eens in grote lijnen? Waar is dit een voorbeeld van?
Handhaving	Wat wil je hier handhaven of stabiliseren? Wat moet hetzelfde blijven?
Structuur	Wat zijn de elementen en hoe hangen die samen?
Nabijheid	Hoe kun je zelfstandig en toch betrokken werken?
Heden	Hoe speelt dit nu?
Visueel	Wat zie je (in gedachte) gebeuren? Wat voor plaatje heb je daar bij?

Overzicht hoofddeksel per metaprogramma

Metaprogramma	Witte hoed	Rode hoed	Zwarte hoed	Gele hoed	Groene hoed	Blauwe hoed
Pro-actief						
Reactief						
Naar toe						
Weg van						
Interne referentie						
Externe referentie						
Opties						
Procedures						
Voldoet wel						
Voldoet niet						
Controle binnen zelf						
Controle buiten zelf						
Globaal						
Specifiek						
Handhaving						
Ontwikkeling						
Verandering						
Mensen						
Informatie						
Activiteiten						
Concept						
Structuur						
Gebruik						
Samen						
Nabijheid						
Alleen						
Verleden						
Heden						
Toekomst						
Visueel						
Auditief						
Kinesthetisch						

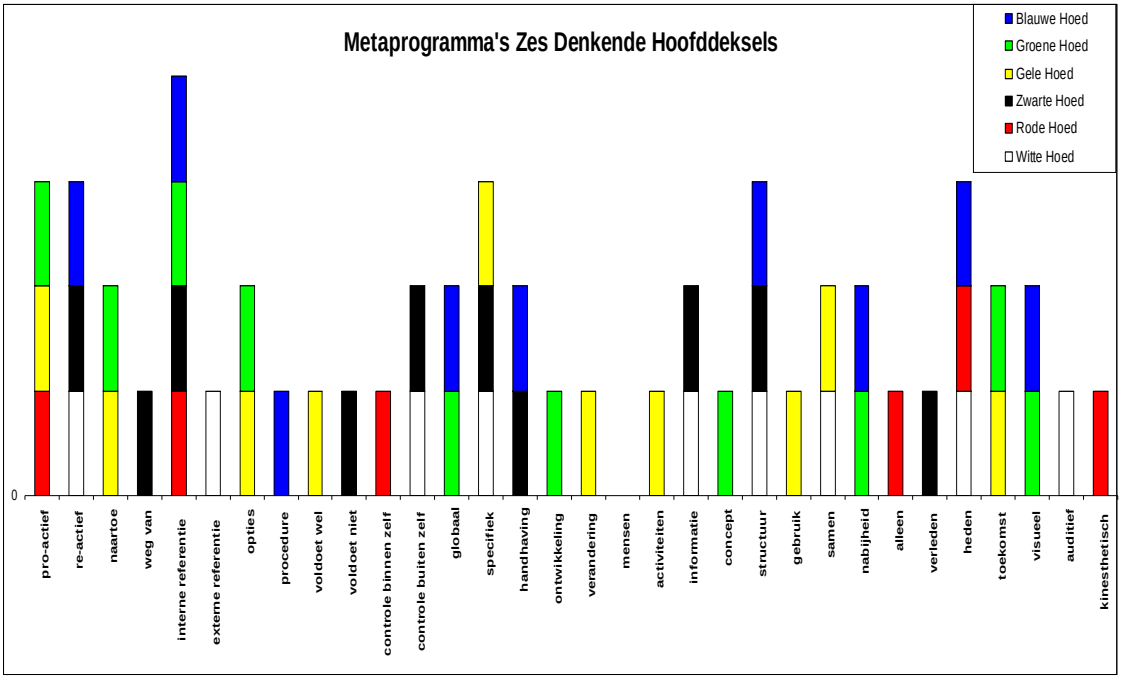
Metaprogramma's Zes Denkende Hoofddeksels
Blauwe Hoed
Groene Hoed
Gele Hoed
Zwarte Hoed
Rode Hoed
Witte Hoed
0
pro-actief
re-actief
naartoe
weg van
interne referentie
externe referentie
opties
procedure
voldoet wel
voldoet niet
controle binnen zelf
controle buiten zelf
globaal
specifiek
handhaving
ontwikkeling
verandering
mensen
activiteiten
informatie
concept
structuur
gebruik
samen
nabijheid
alleen
verleden
heden
toekomst
visueel
auditief
kinesthetisch

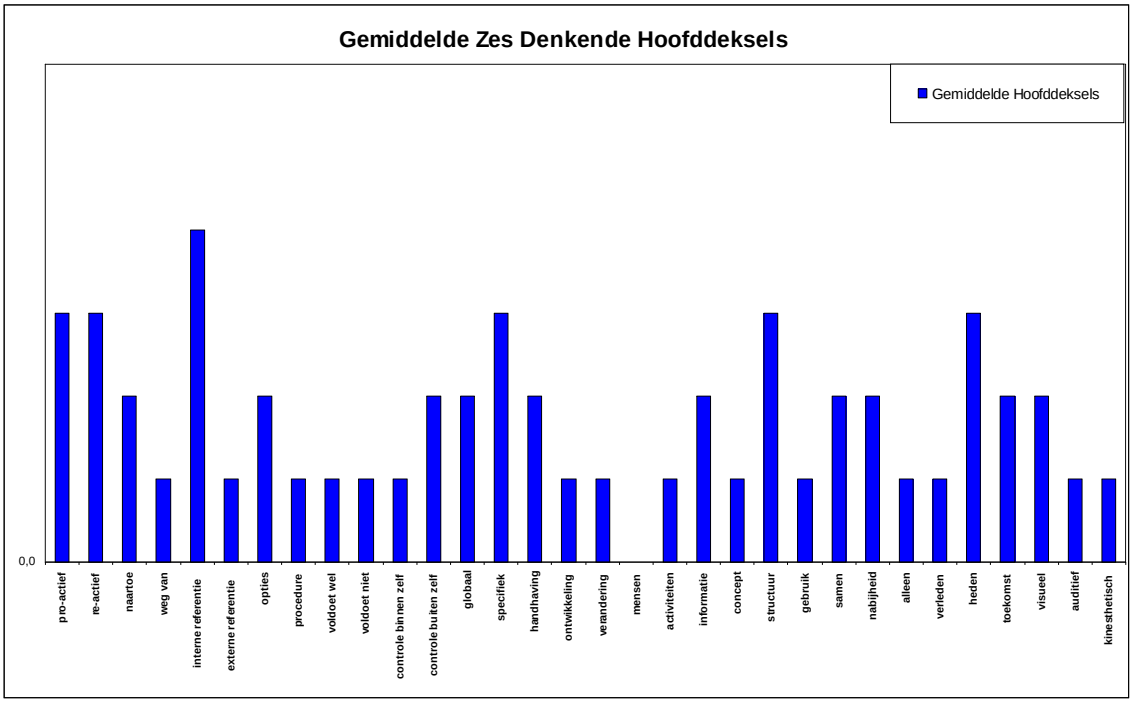
Gemiddelde Zes Denkende Hoofddeksels
Gemiddelde Hoofddeksels
0,0
pro-actief
re-actief
naartoe
weg van
interne referentie
externe referentie
opties
procedure
voldoet wel
voldoet niet
controle binnen zelf
controle buiten zelf
globaal
specifiek
handhaving
ontwikkeling
verandering
mensen
activiteiten
informatie
concept
structuur
gebruik
samen
nabijheid
alleen
verleden
heden
toekomst
visueel
auditief
kinesthetisch